

НАУКА І СУЧАСНІСТЬ

Богдана Фіальц

МІЖНАРОДНІ СИМПОЗИУМИ КУЛЬТУРОЛОГІВ ТА ФЕСТИВАЛЬ БАНДУРИСТІВ У ПЕРЕМИШЛІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Впродовж останніх років у Перемишлі відбулось ряд значних історичних, наукових і культурно-мистецьких подій, що привернули увагу широкої громадськості й української спільноти всього світу. Вони засвідчили невмирущість патріотизму, сили духу і національної свідомості українців як цього міста й околиць, так і тих, які проживають у багатьох країнах зарубіжжя.

В червні 1994 р. тут відбувся I "З'їзд Перемишлян" і міжнародна наукова конференція "Перемишль і перемиська земля протягом віків". Організаторами З'їзду були: Об'єднання українців у Польщі (Перемиський відділ), Товариство "Український Народний дім" у Перемишлі при співучасті Земляцтва "Перемищина" в Торонто і Товариства "Надсяння" у Львові, Польське відділення НТШ (президент професор Степан Козак).

З нагоди З'їзду відбувся величавий (тригодинний) концерт, організований українською громадою в Перемишлі й здійснений силами місцевих ентузіастів різних творчих профілів. Виконавцями були художні колективи Перемиської школи ім. М. Шашкевича, які виступили з інсценізацією "Лісової пісні" Лесі Українки, а також хором та декламацією, Дитячий ансамбль народного танцю, Камерний хор, рокова молодіжна група "Діес Ірае" ("Dies Irae"), Тріо бандуристок та вокально-інструментальний ансамбль "Бандура", яким багато років керує Ольга Попович, мішаний хор під орудою Павла Любовича. Символічно, що пролунали промовисті за змістом хорові твори перемиських композиторів — "Де Дніпро наш котить хвилі" М. Вербицького та "Де срібнолентий Сян пливе" М. Копка. Неабияке зацікавлення викликала вистава театрального гуртка п'єси "Перемишль, відгомін віків", написаної і поставленої Володимиром Пайташем, що відтворює 1000-літню історію Перемишля.

Незабутньою була подорож учасників з'їзду до села Млини, де жив, працював і творив славетний український композитор Михайло Вербицький. Над його могилою відбулась панахида за участю львівського хору "Орфей", були виголошені патріотичні промови тодішнім послом України в Польщі Г. Удовенком, від імені українців у Польщі професором В. Мокрим з Кракова, головою львівського товариства "Надсяння" В. Середою, науковцем і поетом П. Шкраб'юком, який зачитав вірш, присвячений автору музики нашого національного гімну "Ще не вмерла Україна, ні слава, ні воля".

З'їзд завершили Служба Божа, відправлена за полеглих героїв у боротьбі за волю України, багатолюдний похід на стрілецькі могили в

Загальний вигляд Перемиської.
Гравюра з атласу Брауна, 1618.

Пикуличах, патріотичні промови посла Г. Удовиченка, членів різних громадських об'єднань, у тому числі голови товариства "Україна" Івана Драча, виступи дітей і різних хорів, що створювали особливу емоційну атмосферу, сповнену вірою в майбутнє прийдешніх поколінь і України.

Нещодавно вийшов збірник наукових праць і матеріалів "Перемиськ і перемиська земля" зазначеної міжнародної наукової конференції¹. Видання складається з 39 статей з різних галузей знань — історії, мистецтва, літератури, мовознавства, архітектури тощо, а також вступна стаття упорядника збірника професора С. Заброварного, в якій він, як заступник голови НТШ у Польщі, коротко виклав основну мету і проблематику конференції, плани Товариства на майбутнє. До числа цікавих доповідей належать загально історичні дослідження Я. Ісаєвича "Перемиськ і перемиська земля: перші сторінки історії", С. Заброварного "Суспільство Перемисьчини кінця XVIII — першої половини XIX століть", М. Литвина "Перемиськ у складі Західно-Української Народної Республіки", О. Колянчука "Українці в таборах Перемиська" (1918—1921), Г. Щерби, Л. Яремкович "Депортація українців з Перемисьчини в 1944—1947 рр.", П. Потічного "Українське підпілля в Перемисьчині", С. Скородинської (Шпетковської) "Український етнографічний регіональний музей "Стривігор" та його засновники", М. Пилип-Андрушків "Український театр у Перемисьці в 1941—1944 рр.", В. Александровича "Українське малярство в Перемисьці XIII — початку XVII ст.: головні проблеми історії" тощо. ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України був представлений на конференції доповідями музикознавців М. Загайкевич "Михайло Вербицький і перемиська музична школа" та Б. Фільц "Музичне життя Перемиська в контексті культурно-мистецького розвитку Галичини кінця XIX і перших чотирьох десятиліть XX ст."

У вересні 1995 року тут відбувся міжнародний з'їзд, присвячений 100-літньому ювілею від дня заснування Української чоловічої гімназії в Перемисьці та Українського інституту для дівчат, що проходив у Львові й Перемисьці. З цієї нагоди до Перемиська з'їхалось надзвичайно багато

гостей, в переважній більшості колишні гімназисти з усієї України та різних міст Європи, Америки, Канади, які з великим зворушенням ступили на рідну землю після довгих п'ятдесяти років. Одні з них опинились в еміграції, інші мусили її покинути 1945—1947 рр. у зв'язку з примусовим переселенням українців з Польщі на Україну, а ще інші пройшли через важкі роки заслання в казахстанських степах, або сталінських таборах. Прибулі відвідували могили своїх предків, рідні пороги, або місця, де колись стояли батьківські оселі, оглядали шкільні приміщення, класи, подвір'я, зі щемом у серці милувались дивовижною красою стародавнього українського міста, згадували свою молодість і шкільні роки.

Особисто я теж з великим хвилюванням вперше побачила будинок свого діда Івана, де народився мій батько та четверо його братів і сестра Іванна, яка одержала медичну освіту у Відні, стала першою в Галичині жінкою лікарем, засновником лікарського товариства в Перемишлі. А брати батька і він сам закінчили перемиську гімназію, здобули вищу освіту в Відні, Празі, Львові, були учасниками Української галицької армії (УГА) або Українських січових стрільців (УСС). І кожен з них вніс свою частку в спільну справу розбудови української культури в Галичині та боротьби за нашу незалежність. Я побувала на цвинтарі на Вовчу (район м. Перемишля, раніше селище Перемиського повіту), вшанувала пам'ять своїх рідних, похованих у родинному гробівці, де крім інших імен на кам'яній плиті викарбовано напис "Тарас Фільц 25.12.1901 — 17.05.1918. Віддав життя за волю Вітчизни. Вічна йому пам'ять". Це наймолодший брат батька, який загинув 17-тирічним хлопцем у лавах Українських січових стрільців у 1918 році під час боротьби з поляками недалеко від Перемишля.

А мій батько Михайло Фільц (1888 р. нар.), відомий в Галичині громадський діяч — адвокат, доктор права, засновник філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка (1929) та голова Музичного товариства в Яворові, засновник етнографічного музею "Яворівщина", Торговельної школи, голова "Кружка українського педагогічного товариства "Рідна школа"" та яворівської Просвіти, головний редактор часопису "Українське слово" в 1939 році був репресований, засланий у Печорські табори, звідки так і не повернувся на рідну землю.

У двох книгах, підготовлених до друку членами Львівського регіонального товариства "Надсяння" і присвячених згаданому ювілею, а саме: "Українська державна чоловіча гімназія в Перемишлі. 1895—1995"² та "Український інститут для дівчат у Перемишлі. 1895—1995. Ювілейна книга Пам'яті до 100-річчя заснування"³, що становить собою надзвичайно цінний фактологічний матеріал з історії і культури нашого народу, визвольного руху і утвердження національної ідентичності "українців на нашій не своїй землі", вміщено цілий ряд ґрунтовних узагальнюючих статей, спогадів колишніх гімназистів, сучасних дослідників перемиського краю. Останні розміщено на початку книг у першому розділі, в другому під заголовком "Словникова частина", що має основне навантаження, містяться два окремих словники: "Викладачі та персонал гімназії" і "Учні гімназії" — у першій книзі та "Викладачі і персонал інституту" й "Учениці інституту" — в другій.

Статті й спогади у першій книзі вміщені під загальною назвою "В пам'яті закарбувалось...". Серед них — "Українська чоловіча гімназія в Перемишлі (100-ліття від дня заснування)" М. Подільчака, "Три роки в Перемиській гімназії (1936—1939)" В. Поповича, "Мої юнацькі роки" Я. Федевича, "Священики — випускники Перемиської гімназії та їх доля в період большевицької окупації в 1939—1941, 1944—1956 роках" О. П. Брицького, "Музей "Стривігор" — свідок славної і багатой історії Прикарпаття" С. Скородинської (Шпетковської), який ілюстрований емблемою та печаткою музею, виготовлених за проектом художниці О. Кульчицької, "Виховання учнівської молоді в Перемишльській гімна-

зі” Й. Мельника та багато інших. Усі статті й спогади надзвичайно цікаві та несуть велику й цінну інформацію. Дозволю собі подати декілька цитат з останнього спогаду: “В гімназії офіційно працювали гуртки — хоровий, смичковий оркестр, Марійська Дружина, гурток практичних робіт, і спортивний клуб “Сянова Чайка”. Щотижня проводились музичні вечори, на які приходили відомі музиканти і знайомили учнів з класиками світової культури. На тих вечорах читалися лекції на різноманітні мистецькі теми. До офіційних свят відносились роковини Т. Шевченка, Ю. Федьковича, Л. Українки, У. Кравченко, св. Йосафата Конциловського, Свято Матері та інші.

...В гуртожитках (бурса св. Миколая, II гімназійний інститут)... виховання мало високий ідейно-патріотичний рівень... Зовнішній вигляд бурси, вже при вході, вказував на українську установу. На стіні — тризуб і два синьо-жовті прапорці. В читальні, бібліотеці, їдальні і всіх кімнатах висіли дерев’яний хрест, різні картини і портрети Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, Ю. Федьковича, У. Кравченко, О. Кульчицької, М. Шашкевича, А. Шептицького, перемиських єпископів Й. Конциловського, Г. Лакоти та інші. З картин — “Бій під Крутами”, “В’їзд Б. Хмельницького до Києва”, “Запорожці пишуть листа до султана” і багато репродукцій художника А. Манастирського, О. Кульчицької та ін. У читальні щотижня відбувалися лекції з історії України, які читав поет “молодої Музи” В. Пачовський”.⁴

Цікаві факти наводить також Й. Мельник про виховання патріотичних почуттів і національної свідомості молоді на прикладі героїв Крут: “Два рази на рік — 31 січня і на День Матері — в гуртожитках оголошували голодування на честь Героїв Крут і вбитих патріотів за волю України. Гроші, заощаджені за два дні на харчуванні, передавались політичним в’язням. Крім цих коштів учителі й учні давали по можливості ще й свої заощадження, виконуючи таким чином свій патріотичний обов’язок. Перед кожним святом, особливо в дні Героїв Крут, річниці утворення ЗУНР, злуки з Україною та інші, виконували гімн “Ще не вмерла Україна”, знання якого було обов’язковим у I класі. Свято починалося з урочистого внесення синьо-жовтого прапора і квітів”⁵.

Перший розділ другої книги має назву “В долонях наших — наша доля”. Найбільша за обсягом і широтою висвітлення історії шкільництва в Галичині й проблем навчання на національній основі дівчат у Перемишлі є стаття Ірини Шостаковської “Український (Руський) інститут для дівчат у Перемишлі” та Любові Кліш-Цегельської “Український інститут для дівчат у Перемишлі в рр. 1921—1939” (20—36 с.). Вміщені також спогади-портрети Уляни Єдлінської “Меланія Бордун — Людина і педагог” (1886—1968) про директора Інституту і викладача історії учениці М. Грушевського), Ярослава Михальчишина “Незабутні зустрічі” (про поетесу Уляну Кравченко) та “Володимира Божейко”, (про піаністку—віртуоза і відомого педагога), джерелознавча праця Валентини Савчук “З історії культури Перемишля”, написана на основі документів різних українських товариств, що зберігаються у Державному архіві Львівської області та ін.

Опублікований в книгах матеріал рельєфно розкриває велику роль обох навчальних закладів у вихованні молоді протягом сторіччя. З цих навчальних інституцій вийшло багато шляхетних високоосвічених особистостей різних за фахом і талантом, справжніх патріотів України, які своєю самовідданою працею на землях Галичини та багатьох країн світу зробили великий внесок у загальну справу розвитку української культури і виховання національної свідомості.

В словникових частинах обох книг подаються біографічні дані та фахові й суспільнозначимі здобутки викладачів і учнів гімназій, які разом охоплюють понад п’ять з половиною тисяч осіб, в тому числі музикантів різних рівнів і профілів: композиторів, співаків, хормейсте-

рів, вчителів співу, гри на різних інструментах тощо. Серед них такий видатний митець як С. Людкевич гордість краю і нашої нації взагалі.

Цілий ряд музикантів, що виховувались або працювали в названих вище навчальних закладах, паралельно працювали також у Вищому музичному інституті ім. Лисенка в Перемишлі, який був заснований у 1924 році (О. Ціпановська, В. Витвицький, В. Вітошинський, М. Данилевич, І. Негребецька, Я. Поповська). Дуже прикро і боляче, що не зберігся будинок, де був Музичний інститут. Під час війни саме в нього влучила бомба, розстроивши його вщент. Сумну історію, пов'язану із знищенням Музичного інституту в Перемишлі описав останній його директор Євген Цегельський: "З приходом більшовиків у 1939 р. "Перемиський "Боян" припинив своє існування. В 1941 р. при бомбардуванні Перемишля німецькі бомби знищили каменицю в Ринку, де містилася домівка Т-ва і Музичний інститут. Пропало все майно Т-ва, фортепіяни і піяніно та цінна бібліотека, що колись з великим трудом зібрана. Рукописи Лисенка з присвятою "Перемиському Боянові" й рукописи Лаврівського, Вербицького, Січинського та відписи з катедрального хору присвоїв собі один із "патріотів" ще до війни"⁶. Можливо, цей останній факт дає надію, що ноти ці ще колись знайдуться?

А нині українське життя в місті знову оживає. Відроджується потяг до музики, її національних здобутків, найбільш характерних жанрів, інструментів. Адже стародавнє княже місто Перемишль, вік якого вимірюється тисячолітньою історією, належить до визначних культурно-мистецьких осередків, де впродовж багатьох століть плекались традиції музичного мистецтва. Ще на зорі його історії, за часів володарювання Данила Галицького його прославив всім відомий співець перемиського владики Митуса, згадка про якого у Волинському літопису відноситься до 1241 року⁷. Тут інтенсивно розвивалась хорова та інструментальна музика, вперше в Галичині при кафедральному греко-католицькому соборі на початку минулого століття був організований церковний хор, згодом заснований (одразу після львівського) "Перемиський Боян" (1891), філія Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка (1924) тощо.

Показово — один з яскравих напрямів композиторської творчості, який укріпився в Галичині в середині ХІХ ст., виник саме в цьому місті, тому отримав наймення "перемиської школи", що міцно ввійшла в історію української музики. Одним з її фундаторів був славетний композитор Михайло Вербицький, автор нашого державного гімну "Ще не вмерла Україна" на вірш Павла Чубинського.

Музичне життя в Перемишлі знову значно пожвавилось. У залі Народного дому, де колись виступали світочі нашої музичної культури — М. Лисенко, Г. Хоткевич, С. Людкевич (композитор, педагог і громадський діяч Перемишля), зірки світової оперної сцени — українські співаки Соломія Крушельницька, Олександр Мишуга, Модест Менцинський, Роман Орленко-Прокопович, систематично відбуваються мистецькі події, що відновлюють у місті музичні давні традиції, привертають до себе увагу все ширшого кола шанувальників української музики та її виконавців.

Особливо великою любов'ю перемишлян користується народний національний інструмент бандура. З метою його відродження ініціативна група Українського центру культури в Перемишлі провела ряд заходів, що сприяли зацікавленню громадськості цим унікальним і високо технічним інструментом, який уособлює і поєднує в собі традиційне народне кобзарське мистецтво та високий професіоналізм сучасної фахової творчості й виконавської майстерності. За останні два роки тут відбулись два міжнародні фестивалі під назвою "Дні бандурної музики", а також курси бандурної музики, на яких навчалось грі на цьому інструменті 30 учнів загальноосвітніх шкіл з різних регіонів Польщі, а саме: з Перемишля, Кенштина, Варшави, Сяніччини та ін. Учасники курсів вивчали також елементарну теорію музики і сольфеджіо, вокал і хорове

мистецтво, історію української музики та історію України. Проходили вони у липні минулого року, послуживши своєрідною ланкою поєднання навчально-виховного процесу початкуючої молоді з високим рівнем виконавства талановитих артистів, що вже здобули визнання і взяли участь у фестивалях.

Другий міжнародний фестиваль під назвою "П'ять днів бандурної музики — Перемишль 96 ім. Гната Хоткевича", що відбувся у традиційні для себе грудневі дні, був найбільш представницьким. З багатьох міст до Перемишля з'їхалися учасники цього чудового свята. Серед них — виконавці: солісти-бандуристи, учасники вокальних та інструментальних ансамблів, хорових колективів, камерного оркестру; науковці, професори і викладачі вузів Польщі й України; керівники і організатори кобзарської справи, майстри бандур, представники преси і телебачення з Кракова, Катовиць, Ряшева (Жешува), Перемишля, Парижа, Гренобля. На адресу фестивалю надійшли вітальні телеграми, телефонні і листовні поздоровлення: від головного редактора журналу "Бандура" Миколи Чорного (Америка); відомого бандуриста п. Віктора Мішалова (Австралія), посла до сейму Польщі з Варшави п. Мирослава Чеха та посла до сейму Польщі з Катовиць п. Єжи Вутке, львівського композитора п. Мирослава Корчинського. На урочистому відкритті фестивалю був присутній президент міста Перемишля п. Тадеуш Савіцкі. На завершених його виступив віцевоєвода Перемишля п. Єжи Марцінко та радник українського посольства в Польщі Теодозій Старак. Присутність представників міської воєводської влади та інших шановних гостей високого рангу засвідчує небуденність імпрези і велику її значимість не лише з точки зору високого фахового рівня представленого кобзарського мистецтва, але й з огляду зміцнення дружніх українсько-польських відносин.

Концерти велись двома мовами-польською і українською. Ведучі — п. Марія Туцька та Петро Сидор, у концерті молодих бандуристів — Катерина Пусьо та Ролянд Лютсу виявили добру вправність, дотепність і природність свого поводження на сцені.

Фестиваль був прекрасно організований. Він проходив з 5—8 грудня в кращих залах міста, зокрема в перемиському королівському замку (концерт відкриття фестивалю та концерт молодих бандуристів), Польському товаристві музичному (звучала камерна музика), Народному домі — осередку української культури в Перемишлі (два останні вечори, в тому числі фінальний концерт, пройнятий святковою атмосферою духовного єднання сердець). Фестиваль продемонстрував високий фаховий рівень виконавського мистецтва артистів, великі технічні можливості самотнього українського національного інструмента, удосконаленого новітніми майстрами, широке зацікавлення і напружене емоційне сприйняття велолюдною українською та польською слухачською аудиторією різноманітної за змістом і настроєм музики як української і зарубіжної класики, так і творів сучасних авторів.

Ініціатором проведення фестивалю "Дні бандурної музики" виступила в. о. директора Українського центру культури в Перемишлі магістер п. Ольга Попович, абсолювентка музичної Академії в Кракові, активний член гуртка Об'єднання українців у Польщі (ОУП), художній керівник відомого в усій Європі жіночого вокального ансамблю "Бандура". Перший фестиваль відбувся в грудні 1994 р. На другому форумі фестивалю присвоєно ім'я Гната Хоткевича і вирішено, що ця імпреза стане традиційною і проводитиметься кожних два роки. Знаменно, що була присутня донька прославленого митця бандуриста Галина Хоткевич. Постійно проживаючи у Франції (Гренобль), вона неодноразово відвідувала Україну, а цього разу приїхавши до Перемишля ще й привезла з собою телевізійну бригаду з Франції. Її учасники — Антуан, Паскаль і Т'єрі з великим ентузіазмом фільмували артистичні події фестивалю з метою створення телефільму, який познайомить французів

з мистецтвом України, а також наших співвітчизників на батьківщині з святом кобзарської музики в Перемишлі.

До програми фестивалю ввійшли міжнародний науковий симпозиум “Проблеми кобзарського мистецтва” та сім концертів: п’ять у Перемишлі й два в навколишніх селах Хотинці та Кальникові. До його участі було залучено 150 осіб, які представляли міста і різні країни світу — Україну (Київ, Львів, Івано-Франківськ, Ялта), Польщу (Перемишль, Ряшів, Краків, Катовиці), Америку (Нью-Йорк), Францію (Гренобль, Париж). На науковому симпозиумі були виголошені доповіді кобзарознавця, голови Львівського обласного відділення Всеукраїнської спілки кобзарів Жеплинського “Кобзарство—еліта українського народу” та “Філарет Колесса — автор творчих біографій” (Львів), викладача педінституту М. Черепанина “Гнат Хоткевич і Галичина” (Івано-Франківськ), професора Вищої школи педагогічної Мазепи “Українські та польські народні інструменти в контексті інтернаціональності” (Ряшів), доньки видатного бандуриста викладача музики Галини Хоткевич “Гнат Хоткевич і незрячі бандуристи” (Гренобль), ентузіаста і організатора кобзарської справи у Польщі, викладача Вищої школи педагогічної в Ряшеві О. Попович “Бандурні традиції у Перемишлі” (Перемишль). Остання особливо цінна, оскільки її авторка стояла біля джерел становлення бандурного виконавства в місті, була безпосереднім учасником подій, пов’язаних з розвитком гри на бандурі та широкій пропаганди цього інструмента.

Професор Вищого державного музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові Василь Герасименко, визнаний дослідник кобзарського мистецтва і конструктор оновленої сучасної бандури у своїй доповіді “Еволюція будови кобзи-бандури” зупинився на історії походження даного інструмента, а також характеристики двох основних типів гри на бандурі: київської та харківської. Зокрема, доповідач наголосив на важливій ролі Гната Хоткевича як видатного виконавця, теоретика і педагога в галузі поширення та популяризації цього українського національного інструмента, порушив проблему бандурового репертуару, в тому числі зупинився на його збагаченні шляхом залучення до суто фольклорної спадщини української і світової класики, а також заохочення сучасних композиторів до написання творів для удосконаленої бандури.

Доповідь доцента ВДМІ ім. М. Лисенка Любомира Ярославич на тему “Микола Лисенко і кобзарський епос України” (Львів) була присвячена спадкоємності наукового дослідження і пропаганди основоположної ролі класика української музики у справі запису, наукового дослідження і пропаганди бандурної спадщини як в Україні так і за її межами. Як відомо, М. Лисенко перший записав репертуар прославленого Остапа Вересая і здійснив його науковий аналіз, представив постать кобзаря науковій громадськості. Особливо цікавою для учасників симпозиуму стала інформація Л. Ярославич про рецензію М. Драгоманова в лондонському тижневику “Атенеум” від 29 листопада 1875 року, присвячену виступам М. Лисенка та О. Русова про життя і творчість О. Вересая та їх характеристики. Дані публікації були першими в англійській пресі, що стосувались музичного фольклору України⁸.

Крім того, в симпозиумі взяли участь також музиканти-організатори кобзарського мистецтва О. Нирко (Ялта), В. Пайташ (Перемишль), автор статті.

У концертах фестивалю було заангажовано багато талановитих музикантів, широко знаних у світі бандуристів, лауреатів міжнародних всеукраїнських конкурсів та учасників багатьох гастрольних поїздок у різні країни. Серед них аспіранти Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського — блискучий виконавець-віртуоз інструментальної музики Роман Гриньків, який захопив слухачів вдумливою інтерпретацією творів зарубіжних і українських композиторів (сонати до-мінор А. Ляпена, Віртуозної коди Дж. Стейля, Зозулі К. Даккена, Коломийки

М. Колесси), особливо колоритних власних композицій “Веснянки” та “Джазової імпровізації,” що була написана ним під час його перебування в Австралії на замовлення австралійської студії фонозапису, а також Лариса Дедюх, яка зачарувала присутніх у концертних залах шанувальників вокальної музики співом у супроводі бандури ліричних романсів, пісень та арій українських композиторів (“О не дивуйсь” К. Стеценка на сл. О. Олеся, “Соловейко” І. Давидовського на сл. Т. Шевченка; “Як я люблю тебе” І. Поклада на сл. Д. Луценка; арія невольниці із опери “Купало” А. Вахнянина та ін.). Натхнено і одухотворено прозвучав також у її виконанні безсмертний твір Й. С. Баха — Ш. Гуно “Аве Марія” в камерному концерті, що проходив у залі “Товариства музичного”. Володарка непересічного за тембром голосу Віра Придаток, теж випускниця тієї ж Академії вирізнялась серед інших переконливою інтерпретацією чудової, сповненої глибокого психологізму вокальної балади Ю. Мейтуса “Ксеня”, що побудована з низки різко контрастних за настроєм музичних епізодів. Усі троє виконавців — учні київської школи бандуристів проф. Сергія Баштана виявили високу майстерність гри на бандурі, вільне володіння різноманітними технічними засобами, високий рівень професіоналізму.

А заслужена артистка України, нині киянка, Галина Менкуш закінчила Львівську консерваторію у класі проф. В. Герасименка. Це досвідчена бандуристка-співачка, авторка багатьох пісень і розгорнутих вокальних творів працювала солісткою прославленого українського народного хору ім. Г. Верьовки, столичної філармонії, викладачем по класу бандури Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, зараз викладач Київської дитячої академії мистецтв. Виконуваний нею різножанровий репертуар відзначався новизною і оригінальністю. Особливо схвилювала слухачів виконана нею на заключному концерті фестивалю вражаюча своїм трагізмом драматична балада “Ворони” на вірші О. Олеся, яку авторка Г. Менкуш присвятила голодомору українського народу в 1933 році. Короткі уривчасті рецитації, низка секундових акордів, багаторазове проведення своєрідного драматичного рефрену з повторенням на одному звуці слів “кру-кру” на тлі понурих барв тембрового гліссандо у низькому регістрі бандури зримо відтворили жахливу картину спустошеної, вкритої трупами землі, де лиш тривожно крячуть чорні ворони. Загальна емоційна наповненість музичних полотен, приміром, “Думи про козака Голоту”, яку бандуристка вперше ввела на концертну естраду, здійснивши переклад з харківської бандури на київську варіант думи, записаної Зеновієм Штокалком, створення цілої галереї жіночих образів з історії України — “Плач Ярославни” (музика Ф. Кучеренка, слова Т. Шевченка), “Князівна Либідь” (А. Кос-Анатольського, сл. Л. Теглій) та ін., дають підставу вважати Галину Менкуш основоположником жіночого виконання думного епічного жанру.

Великим розмаїттям творчих особистостей та індивідуальних стилів виконавства були представлені виступи бандуристів-львів’ян. У переважній більшості це учні класу проф. В. Герасименка, який створив львівську школу бандурного мистецтва, передусім гри на оновленому сучасному інструменті із значним розширенням його суто технічних можливостей.

Уже перший блок концертної програми талановитої доньки професора — Оксани Герасименко, яка виконала в супроводі інструментального ансамблю власні композиції для бандури — “Концертну сюїту” та “Сонячний промінь”, з ніжним відтінком імпресіоністичних звучань, а також ліричні пісні львівського композитора Ю. Ланюка “Мати” на слова Б. Олійника та “Лети, пташино” на слова Р. Лубківського, виразно розкрив витончений лірико-поетичний світ її творчої фантазії та трепетно-піднесене сприйняття краси життя. Прекрасне відчуття ансамблевого музикування, переконливе нюансування сили звучності в процесі розвитку творів, виконуваних на початку концерту — відкритті фестивалю, викликали живий струмінь взаєморозуміння між артистами,

керованими О. Герасименко, та слухачькою аудиторією королівського замку. Це, безперечно, був вдалий початок, який відразу засвідчив високий рівень професіоналізму українського сучасного музичного мистецтва як в розумінні творчості, так і з погляду виконавської майстерності.

І ось на сцені інша яскрава індивідуальність — Тарас Лазуркевич. Ще будучи студентом Вищого державного музичного інституту ім. Лисенка він завоював звання лауреата I міжнародного конкурсу бандуристів ім. Гната Хоткевича в Києві. Згодом цілий ряд блискучих творчих перемог здобув на інших міжнародних фестивалях і конкурсах. І завжди, і всюди його супроводжує незмінний успіх. (До речі, і на минулому перемиському фестивалі “І дні бандурної музики — Перемишль-94” також). Затамувавши подих, публіка слухала артистичне виконання глибоко драматичного твору Г. Хоткевича “Невольничий плач у Кафі”. А в наступних концертах фестивалю прозвучали його музичні інтерпретації ще цілого ряду інших композицій Гната Хоткевича — “Дума про козака Голоту”, “Гей літа орел” на слова Т. Шевченка, а також народні пісні на вірші безсмертного кобзаря “Встає хмара з-за лиману”, “Над річкою”, цікавий за змістом та мелодикою козацький псалом “Через поле широке” тощо. Його глибоко емоційна манера співу в поєднанні з образно виразною грою на бандурі, що відтворюють безпосередньо виконавчі традиції Г. Хоткевича, дали можливість слухачам пережити разом з артистом численні колізії і перепетії бурхливого життя відважних і волелюбних козаків, відчути їх болі й переживання, злети і невдачі. У двох концертах фестивалю в Народному домі Тарас Лазуркевич виступав також у дуеті з не менш яскравим і талановитим бандуристом Олегом Созанським. Яскрава артистичність бандуристів, ансамблева злагожденість голосів, високий професіоналізм у виконанні різних за жанром творів — “Байда” Г. Хоткевич, козацької пісні “Гей скинемось по талюру”, української народної пісні “Хата моя рублена” та ін. були сприйняті шквалом оплесків наповненого вщерть залу.

Переглядаючи програмки концертів фестивалю, виринають у пам’яті могутній голос викладача і завкафедри бандури Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові Людмили Посікіри (вона теж учениця проф. В. Герасименка) та її емоційне надзвичайно експресивне виконання думи “Невольник” Ф. Глушка, а також виступи її вихованки Наталі Ковальової із своєю інтерпретацією “Плачу Ярославни” Ф. Кучеренка та романсу Я. Степового “Три шляхи” на слова Т. Шевченка. Добрими голосовими даними, проникливо задушевним і змістовно виразним співом, що виконала з гарним художнім смаком чудовий романс М. Лисенка “Айстри” на сл. О. Олесья, а також грайливо і задиркувато українську народну пісню “Чом, чом не прийшов” запам’яталась і Оксана Савіцька — студентка ВДМІ ім. М. Лисенка лауреат II премії на міжнародному конкурсі виконавців на народних інструментах у Хмельницьку.

Вирізнявся своїм цікавим ніжним тембром звучання та поетичним духовно окриленим виконанням дует Наталі Ковальової (бандура) і Божени Корчинської (сопілка). Їх репертуар склали твори сучасних українських композиторів — “Фольклореска” Валерія Польового, “Веснянка” Володимира Шумейка, “Дві народні мелодії” Мирослава Корчинського. В Казимирівському замку на відкритті фестивалю прозвучав також ансамблевий твір Богдани Фільц “Імпровізація для бандури і фортепіано”, де Галина Менкуш виявила свою майстерність як бандуристка — інструменталістка, партію фортепіано виконувала автор. Цілий ряд інструментальних творів написаних українськими композиторами спеціально для бандури соло у різних концертах загравав молодий львівський бандурист Андрій Шевчук. Серед них — “Концертні варіації” Оксани Герасименко. “Варіації на тему української народної пісні “Пливе човен” Сергія Баштана, “Прелюдія ля-мажор” Миколи Дремлюги.

Величезний успіх випав на долю Миколи Дейчаківського, що представляв школу прославленого майстра, довголітнього керівника Капели бандуристів ім. Т. Шевченка у Детройті (Америка) Григорія Китастого. Першою точкою його виступу в Народному домі була драматична “Дума про Симона Петлюру” Г. Китастого на сл. К. Даниленка-Даниловського, з музикою якої більшість шанувальників кобзарського мистецтва познайомилась вперше. Адже виконував він її будучи учасником названої капели за рубежом, а за часів тоталітарної системи на батьківщині ім'я Петлюри не можна було згадувати. В Америці М. Дейчаківський працював також у молодіжному колективі “Гомін степів” (Нью-Йорк), крім того в Канаді й Німеччині, тепер переїхав до Києва. З виключним артистизмом він виконав ще жартівливу українську народну пісню “Про Явтуха”. За допомогою міміки, жестів, зміни регістрів і тембру голосу, промовистих пауз артист створив яскраву театралізовану комічну сценку з виразними характеристиками головних персонажів цієї дотепної перлини української народної творчості. Захоплені слухачі довго “не відпускали” зі сцени виконавця, обдаровуючи його зливою оплесків і вигуками “Браво!”.

З великою теплотою присутні сприйняли також появу і виступ народного ансамблю бандуристок “Зоряниці” з Ялтинської міської Просвіти, художній керівник Олексій Нирко, хормейстер і диригент Анна Комарова. Його учасниці молоді вродливі студентки педагогічного ліцею у чудових стилізованих вишитих сукнях прекрасно презентували осяйний край виконуючи з тонким художнім смаком і щирістю почуттів низку українських народних пісень — “Марена”, “Анничка”, “А у тих багачок”. “А хто бачив, а хто чув”, а також В. Філіпенка “Веснянку”, О. Сандлера “Вечорниці-зоряниці” та ін. Частина творів вони виконували без супроводу, демонструючи інтонаційну чистоту і добру злагодженість хорового звучання. В їх репертуарі є також “Зимова картинка” Б. Фільц на вірш О. Ющенка. На конкурсі хорових колективів в Узбекистані саме за виконання цього твору А. Комарова і її хор отримали найвищу нагороду — Гранд-прі.

“Ансамбль бандуристів Львівського державного музичного училища ім. С. Людкевича” та “Перемиський ансамбль бандуристів Об'єднання українців в Польщі” — художній керівник обох колективів викладач ВДМІ ім. М. Лисенка у Львові Наталія Якимець, а також “Чарівні струни” — ансамбль бандуристів Львівського палацу залізничників під керівництвом Ірини Содомори виконували ряд українських народних пісень з різних регіонів України. Серед них: “Панерушко” — бойківська колискова в обробці А. Кос-Анатольського, “Гагілка” — музика С. Людкевича, створена на основі галицьких пісень весняного циклу, лемківські пісні “Ішла Марина”, “Десь був Янічку” в обробці Ю. Антонюка (перший ансамбль), “Прилетіла перепілочка” була виконана солісткою Перемиського колективу Марією Мричко, “Така її доля” на слова Т. Шевченка та “Ченчик” в обробці О. Кошиця ансамблем “Чарівні струни”. У всіх трьох колективах широко була представлена також творчість українських композиторів та зразки світової класики.

Не можна не відзначити особливо великого успіху згаданого вже Львівського бандуриста О. Созанського, який на завершення концерту, що відкривав фестиваль у Казимирівському замку, блискуче виконав сольні партії знаменитих концертів А. Вівальді ля-мінор та мі-мажор “Весна” і ре-мажорного концерту Д. Бортнянського в супроводі Камерного оркестру “Віртуози Львова” під орудою диригента С. Бурка. Звучання бандури з оркестром було бездоганним і прекрасно відповідало стилю творів великих майстрів. І це було гідним завершенням репрезентативного концерту першого дня фестивалю. А у фінальному концерті, найвищою кульмінаційною точкою багатожанрової програми став виступ Капели бандуристів “Карпати” Українського товариства сліпих м. Львова (худ. керівник і диригент Ярослав Мелех), яка по-новому, пристрасно

озвучила загальновідомі твори української хорової класики “У туркені по тім боці” М. Лисенка, “Ой чого ти дубе” К. Стеценка, “Гей видно село” та “Чуєш, брате мій” братів Лепких, обробки народних пісень, “Запорізький марш” С. Адамцевича (хоровий варіант з влучно підібраним текстом М. Красюка) та ін.

Різноманітний репертуар виконавців, індивідуальне відчуття змісту творів і їх своєрідна інтерпретація розкрили перед слухачами багатство духовного світу українських митців, відомих композиторів і безіменних авторів фольклорних зразків, що в своїй творчості відбили силу духу і ментальність нашого народу, його героїчну багатостраждальну історію, щирі любові до рідної землі, до своєї України.

Київ

- ¹ Див.: Перемишль і перемиська земля // Під редакцією Степана Заброварного—Перемишль—Львів, 1996. — 367 с.
- ² Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895—1995 / Упорядник і автор вступного слова І. Гнаткевич. — Дрогобич, 1995. — 304 с.
- ³ Український Інститут для дівчат у Перемишлі. 1895—1995. Ювілейна книга Пам'яті до 100-річчя заснування / Упорядник і автор вступного слова І. Гнаткевич. — Дрогобич, 1995. — 157 с.
- ⁴ Йосип Мельник. Виховання молоді в Перемиській гімназії // Українська державна чоловіча гімназія у Перемишлі. 1895—1995 / Упорядник і автор вступного слова І. Гнаткевич. — Дрогобич, 1995. — С. 47.
- ⁵ Там же. — С. 48.
- ⁶ Цегельський Є. Музичне життя Перемишля // Перемишль—західний бастион України. — Нью-Йорк—Філадельфія. 1961. — С. 325.
- ⁷ Там же. — С. 315.
- ⁸ Див.: Зорічак Роксаліна. Англійська преса про Остапа Вересая // Вітчизна. — 1996, — № 5. — С. 179.

О, ПРЕЧИСТА

О, Пречиста, благодати повна,
Наче сонце сяє одяг твій!
Біля скроней сонячна корона,
Під стопами в'ється пекла змія.

Райська діво, небесна царице, (2)
Наша ненько, Пречиста Дівиче,
Від дітей прийми, Маріє, дар,
Прийми мольби і любови жар.

Вже невіра Бога відкидає,
До борні завзятий ворог став,
Хай покров твій всіх нас покриває,
Щоб у бою з нас ніхто не впав.

Райська діво... (2)

ПРЕНЕБЕСНА, ПРЕЧУДЕСНА

Пренебесна, пречудесна, Діво Маріє!

О всепіта, славосвіта, Діво Маріє.

Ти Нам Мати всім єдина
Наймиліша в свого Сина, (2)
Мати Божа, Маріє!

Пісню тя заносим ширу
І молитву на офіру, (2)
Мати Божа, Маріє!

Найчесніша, найславніша, Діво Маріє!

Ти дорога всім до Бога, Діво Маріє!

Херувими, серафими
Величають Тя з святими, (2)
Мати Божа, Маріє!

Від гріхів все хорони нас
І до неба заведи нас (2)
Діво Маріє!

Зоре ясна і прекрасна, Діво Маріє,
Ти надія наша в небі
І заступниця в потребі,
Мати Божа, Маріє!